

Redengevende omschrijving Vlaamse schuur

Steenovensebaan 27 te Dorst
gemeente Oosterhout

drs. Elke de Rooij

Objectgegevens

Adres : Steenovensebaan 27
Postcode : 4849 RD
Plaats : Dorst

Algemene gegevens

Oorspronkelijke functie : schuur
Huidige functie : verblijfsruimte, atelier, opslag
Bouwjaar : mogelijk XVI/XVII en interbellum
Bezoekdatum : 11 mei 2016

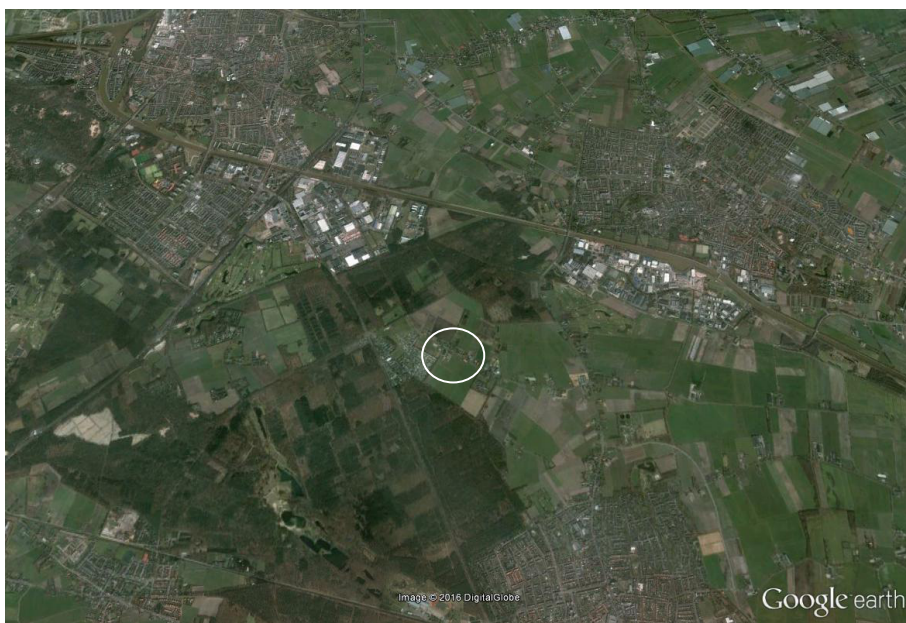
Beschrijving

Situering, geschiedenis en hoofdvorm

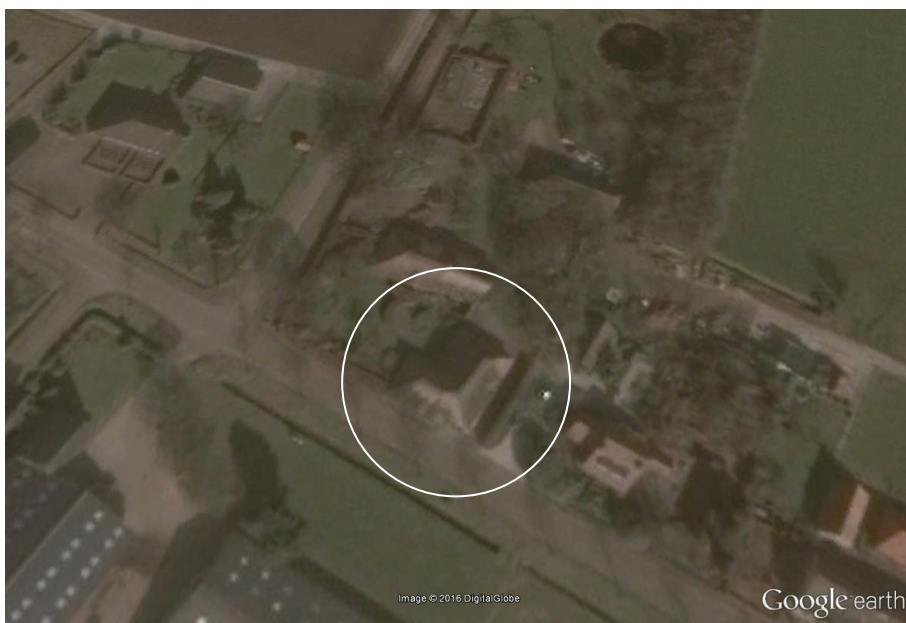
In het buitengebied tussen Oosterhout, Dorst, Rijen en Dongen bevindt zich aan de Steenovensebaan een historisch boerderijcomplex dat bestaat uit een voormalige boerderij, een kapschuur en de Vlaamse schuur die onderwerp is van deze beschrijving. Het complex bevindt zich aan de noordzijde van de bij benadering oost-west gesitueerde Steenovensebaan. De betreffende schuur ligt dicht aan de straat, de boerderij daar achter en de kapschuur nog verder achterop het terrein. De Vlaamse schuur, die zo wordt genoemd omdat hij volgens een bepaalde opzet is gebouwd, heeft een L-vormige plattegrond. Uit kadastrale en topografische kaarten blijkt dat de schuur in twee fases is gebouwd: het gedeelte direct aan de weg, met de nokas parallel daaraan, staat al op het Kadastraal Minuutplan 1811-1832. De tweede fase betreft het gedeelte dat met de nokas haaks op de Steenovensebaan is gebouwd. Het verschijnt voor het eerst op de Topografische kaart van 1936. De topografische kaarten waren overigens niet zo nauwkeurig als het Minuutplan, dus een precies bouwjaar kan hier niet aan worden ontleend.

Ten tijde van het Kadastraal Minuutplan was de schuur in eigendom van ene Jan Cornelissen. Naast het perceel met daarop een huis, schuur en erf (nummer 168) bezat hij het naastgelegen weiland (167) en de moestuin (169) achter de bebouwing. Zo blijkt uit de Aanwijzende Tafel die bij het Minuutplan hoort. Wanneer we de het Minuutplan over een recente satellietfoto projecteren, blijkt dat het oude gedeelte van de schuur en de boerderij nog op dezelfde plek staan.

De eenlaags Vlaamse schuur met L-vormige plattegrond heeft wanden van zwart geschilderde gepotdekselde planken. Het houtwerk is enkele decennia geleden geheel vernieuwd, waarbij verschillende raam- en deuropeningen zijn aangebracht die qua uitvoering niet geheel passend zijn voor een dergelijke schuur. Van oudsher bevonden zich in een gepotdekselde wand slechts kleine gezaagde openingen. Als er al sprake was van ramen, waren die doorgaans niet wit geschilderd. Het gebouw wordt afgedekt door een rieten schilddak. Het verschil in hoogte van de twee noklijnen laat ook het verschil in volume van de twee schuren zien. Op de zuidoosthoek bevindt zich in een ingesneden hoek een hoge deeldeer. Deze dubbele deur markeert de zijlansdeel van het nieuwere gedeelte van de schuur. Dit is de plek waar volle karren het gebouw in konden rijden, om binnen de oogst uit te laden en 'op te tassen'. De daklijn ligt ter plaatse hoger. De wanden van een Vlaamse schuur werden van oorsprong laag gehouden, omdat ze van kwetsbaar materiaal als hout of fitselstek werden gemaakt. Alleen waar nodig, zoals bij de deeldeer, ging men de hoogte in. Ook het oudere gedeelte van de schuur heeft een zijlansdeel. Die bevindt zich aan de achterzijde van west naar oost. Sinds de aanbouw van het nieuwere gedeelte kan er echter niet meer door de oude deel heen worden gereden, zoals gebruikelijk was.

Luchtfoto van het gebied tussen Oosterhout, Dorst, Rijen en Dongen. Het betreffende boerderijcomplex is omcirkeld. Bron: Google Earth

Een detailopname van het boerderijcomplex. De schuur is omcirkeld. Bron: Google Earth

*Het boerderijcomplex op het Kadastraal Minuutplan 1811-1832. Op perceel 168 staan de boerderij en de schuur (pijl). De grond achter de boerderij werd gebruikt als moestuin, het perceel aan de rechterzijde was een weiland.
Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl*

*Topografische kaart van 1936, waarop de schuur voor het eerst met een L-plattegrond is ingetekend.
Bron: www.topotijdreis.nl*

Een uitsnede van het Kadastraal Minuutplan 1811-1832 over een recente luchtfoto laat zien dat de schuur en de boerderij op dezelfde plaats staan.

Voorgevel

Met de voorgevel wordt in deze beschrijving de gevel aan de straatzijde bedoeld. Links bevindt zich de langsgevel van het oudere en lagere gedeelte van de schuur, rechts de kopgevel van het nieuwere gedeelte. Het lage stuk van de gevel bevat vier wit geschilderde vierruits vensters van (relatief) recente aard. Rechts bevat de ingesneden hoek de dubbele deeldeer. De deuren en de gehengen zijn van recente aard.

Voorgevel

Dubbele deeldeer

Linkerzijgevel

De linkerzijgevel bestaat uit de langsgevel van het nieuwere gedeelte van de schuur en de kopgevel van het oudere gedeelte. Links in de langsgevel is een brede driedelige glaspui gemaakt. De kopgevel bevat links een vernieuwde dubbele deel deur met daarachter een glaspui. De deur tilt de daklijn overigens niet op. Uit het interieur blijkt dat dit in het verleden anders is geweest. Rechts van de deur bevat de gevel twee vierruits vensters zoals in de voorgevel.

Linkerzijgevel

Glaspui in de langsgevel van het nieuwere gedeelte

Rechterzijgevel

In de langsgevel van het nieuwere gedeelte bevinden zich drie wit geschilderde vierruits vensters in staand formaat, van recente aard. Tussen de vensters bevindt zich een eveneens recente vierruits deur, die in het huidige gebruik dient als voordeur.

Rechterzijgevel

Achtergevel

De achtergevel bestaat uit de kopgevel van het nieuwere gedeelte en, terugliggend, een kort stukje van de langsgevel van het oudere gedeelte. De kopgevel bevat links de dubbele deur die de zijlangsdeel markeert. Daarnaast bevindt zich een lagere dubbele deur, geheel rechts een loopdeur. Ook hier zijn deuren en gehengen van recente aard. Het korte stuk van het oudere gedeelte van de schuur is blind.

Achtergevel

Achtergevel in detail

Interieur

Dat het gebouw een Vlaamse schuur is, blijkt in de eerste plaats uit de dragende gebintconstructie binnen. Om het mogelijk te maken dat volle karren via de zijlansdeel het gebouw in konden rijden, was er voldoende vrije hoogte nodig. Dat werd bereikt door een rij gebinten voorzien van een dekbalk. Aan de andere zijde werden de gebinten uitgevoerd met de meer standaard ankerbalk. De gebinten werden onderling gekoppeld door gebintplaten.

In dit specifieke geval is de beschreven constructie zowel in het oudere als in het nieuwere gedeelte van de schuur aanwezig. In het oudere gedeelte bevinden zich drie grotendeels eikenhouten gebinten, die zijn voorzien van telmerken in rood krijt. Doorgaans worden dergelijke telmerken aangetroffen op zestiende-eeuwse en begin zeventiende-eeuwse constructies. De staanders bevinden zich op houten stijlzolen, die op gemetselde poeren liggen. Korbelen zijn deels oorspronkelijk, deels vernieuwd. Het middelste gebint heeft een gevorkte ankerbalk. In de noordwestelijke staander zijn sporen van deeldeuren aanwezig: een ijzeren duim en een sleuf voor de sluiting van een deur. De duim bevindt zich aanzienlijk hoger dan de huidige dubbele deur in de gevel. Ook kan uit de situatie worden opgemaakt dat het gebouw aan deze zijde een ingesneden hoek had (al dan niet met overstek). Op de gebinten zijn A-spanten van naaldhout geplaatst, waarop gordingen rusten. Tussen de gordingen zijn gipsplaten aangebracht. Van een schuurinrichting is geen sprake meer, omdat dit gedeelte van het gebouw in gebruik is als verblijfsruimte.

De gebintconstructie van het nieuwere gedeelte bestaat eveneens deels uit eikenhout. Dit geldt in ieder geval voor de staanders, die ook zijn voorzien van stijlzolen en gemetselde poeren, en de korbelen. De dwarsliggers (dekbalk/ankerbalk) zijn van zachter naaldhout. Op een van de korbelen is een telmerk van gehakte halve maantjes aangetroffen. Dit telmerk en sporen op de balken laten zien dat het vermoedelijk om een hergebruikte, oudere constructie gaat. Op de gebinten staan A-spanten van rondhout (naaldhout), waarop eveneens rondhouten gordingen rusten, die de daksporen en rietlatten dragen. Ook in dit gedeelte is geen oude schuurinrichting meer herkenbaar. Het gedeelte met de grote glaspui is in gebruik als atelier, de rest heeft een opslagfunctie.

Gebint in het oudere gedeelte

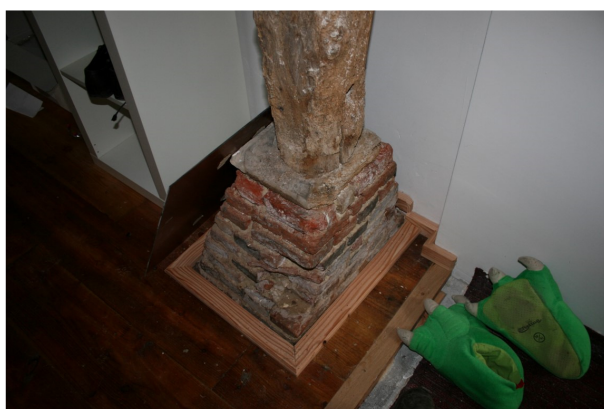
Dekbalk van hetzelfde gebint

Duim in de staander

Sleuf in dezelfde staander

Staander op stijlzool en gemetselde poer

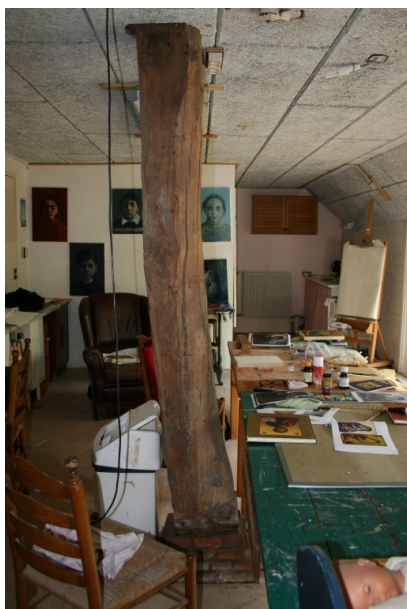
Gevorkte ankerbalk

Telmerk IIII in rood krijt

A-spant in naalddhout

Stander in het nieuwere gedeelte

Telmerk CC

Dekbalk van naaldhout

Kapconstructie van naaldhout

Waardering

Cultuurhistorische waarden

De Vlaamse schuur is cultuurhistorisch van belang als uitdrukking van de sociaaleconomische en agrarische ontwikkeling van buitengebied tussen Oosterhout, Dorst, Rijen en Dongen vanaf tenminste het begin van de negentiende eeuw. Vermoedelijk is de eerste fase van het bouwwerk nog veel ouder. Het gebouw is tevens cultuurhistorisch van belang als voorbeeld van de typologische (door)ontwikkeling van de Vlaamse schuur. Met het wijzigen van de agrarische bedrijfsvoering kwam de behoefte aan een grotere schuur. In dit geval werd ervoor gekozen om de bestaande schuur uit te breiden met een volume, waarbij een L-vormige plattegrond ontstond. Deze atypische wijze van uitbreiden is bijzonder vanwege de afleesbare ontwikkeling en de zeldzaamheid. In de omgeving staan wel boerderijen die met een Vlaamse schuur zijn uitgebreid, of Vlaamse schuren die werden verlengd, maar deze variant lijkt uniek in zijn soort.

Architectuur- en kunsthistorische waarden

Het object is architectuurhistorisch van belang als voorbeeld van een Vlaamse schuur in streekeigen bouwtrant en materialisering. De vormgeving van het gebouw is ambachtelijk-traditioneel, sober en doeltreffend. Karakteristiek is ook het hergebruik van een ouder gebint in het aangebouwde gedeelte van de schuur.

Situationele en ensemblewaarden

De Vlaamse schuur is van stedenbouwkundige betekenis als onderdeel van de historische bebouwing aan de Steenovensebaan. Samen met de nog aanwezige boerderij en de kapschuur is sprake van ensemblewaarde.

Gaafheid en herkenbaarheid

De hoofdvorm is gaaf bewaard gebleven, evenals de traditionele opzet met gepotdekselde wanden en een dominante rieten kap. Met het herbestemmen van de schuur tot atelier en verblijfsruimte zijn in de gevels openingen toegevoegd die qua uitstraling niet geheel passen bij het sobere gebouw. Met name de wit geschilderde deur en ramen hebben een woonhuisuitstraling. Positief is dat de geslotenheid van het dak tot op heden bewaard is gebleven.

Zeldzaamheid

Vanwege de leeftijd van zowel het gebouw als de gebruikte gebinten, de typologie en de afleesbare ontwikkeling is sprake van zeldzaamheid op regionaal niveau.

Aanbeveling

Het strekt tot de aanbeveling om nader historisch onderzoek te doen naar de Vlaamse schuur. De constructies van de beide delen van de schuur dragen sporen die mogelijk wijzen op een hoge ouderdom. Een dendrochronologisch onderzoek kan exact uitsluitsel geven over de kapdatum van het gebruikte hout. Een bouwhistorisch onderzoek dat wordt gekoppeld aan het dendrochronologisch onderzoek kan meer vertellen over de bouwgeschiedenis en de betekenis van het gebouw voor de gemeente Oosterhout.

Archiefonderzoek kan meer gegevens aan het licht brengen over het eigendom van de schuur in de voorbije eeuwen. Door middel van archiefonderzoek kan mogelijk ook de herkomst van het gebruikte hout in het nieuwere gedeelte van de schuur worden achterhaald.